

hals s-vormig gebogen op de rug. De kragen en kuiven waren in al hun pracht wijd uitgespreid. Eensklaps dook een vogel het water in, kwam na een tiental seconden weer boven en begon dan — in de hierboven beschreven houding te roepen met een kort enigszins gansachtig-nasaal „ga, ga, ga...”. Het andere ex., dat vlak na de eerste was ondergedoken, kwam ook steeds even later weer omhoog en riep — eveneens in de beschreven houding — als antwoord op de eerste partner, ook het reeds eerder genoemde geluid (soms echter iets anders van klankkleur en snelheid, naar ik meende). Tijdens dat roepen naderden de partners elkaar tot zeer dichtbij. Dit spel bleef zich voortdurend herhalen tot diep in de schemer.

Op 18 Maart d.a.v. nam ik op het IJsselmeer bij Blokker een ander futenpaartje op doortrek, waar, dat tijdens de „Katzenpose” (Niet hamer, Handbuch III, p. 19) een détail vertoonde, dat ik nergens vind vermeld. Tijdens deze „pose” trok nl. beurtelings nu eens de eene, dan weer de andere partner met een vrij snelle ruk zijn lange hals in (waarbij de snavel in horizontale stand bleef). Deze „harmonica-halsbeweging” werd ongeveer een minuut achtereenvolgende uitgevoerd; daarna gingen beide vogels duiken.

A. L. J. van IJzendoorn.

Vreemd gedrag van een merel (*Turdus merula*).

Op 19 Maart 1943, tegen het vallen van de avond, zag ik in een park te Hoorn een ♂ merel, die door zijn gedrag mijn aandacht trok. Halverwege in een jong berkje, temidden van ander loofhoutstruweel, zat hij op een vreemde ingetogen manier te zingen en te imiteren; met een „faussetstem” werden allerlei spreekwachtige, vaak schrille geluidjes ten gehore gebracht. Daarbij draaide de vogel in een cirkel rond en boog vaak heel diep de kop voorover, vooral bij het uiten van een schor, hees geluid, dat wel iets leek op de hese lokroep van de spotvogel. Hij maakte de indruk van een zanger op het toneel, die al zingend naar alle kanten voor het applaus bedankte! De staart werd tijdens dit „buigend zingen” waaivormig uitgespreid. Er bevond zich geen enkele andere vogel in de naaste omgeving. De vogel scheen ten prooi aan een hevige emotionele opwindning.

Ondanks het feit dat ik er sindsdien steeds op lette, heb ik iets dergelijks nimmer meer waargenomen. Niet hamer vermeldt ook niets over dit gedrag.

A. L. J. van IJzendoorn.

Literatuur.

Leon Lippens (Membre du Conseil Supérieur de la Chasse, Administrateur du Royal St. Hubert Club de Belgique, Secrétaire du Comité International pour la Préservation des Oiseaux), Les Oiseaux d'eau de Belgique. Illustré de vingt et une planches en couleurs d'après les aquarelles de Ingeborg Frederiksen. 1941. Editeur E. Vercruyse-Vanhove, Saint-André-lez-Bruges. Prijs 185 francs.

Onder dezen titel behandeld de schrijver de z.g. watervogels van België, n.l.: Ciconiidae, Plegadidae, Ardeidae, Phoenicopteridae, Anatidae, Phalarocoracidae, Sulidae, Podicipidae, Colymbidae, Oediceramus, Cursoriidae, Charadriidae (met uitzondering van het genus *Scolopax*),

Laridae, Alcidae, Balearicidae, Rallidae, alsmede *Alcedo atthis ispida* L. en *Cinclus cinclus aquaticus* (Bechstein). Eenige sleutels vergemakkelijken de determineering der beschreven vogelsoorten.

Het boekwerk is opgedragen aan natuurliefhebbers, ornithologen en jagers op waterwild, waarbij de schrijver zich ten doel heeft gesteld: 1o. voor een ieder het determineeren van watervogels mogelijk te maken, 2o. bijeen te brengen, hetgeen thans omtrent deze vogels uit België bekend is, zoodat de lezer en waarnemer zelf kan uitmaken of een door hem gedane observatie al dan niet als nieuw dan wel belangrijk is te beschouwen en 3o. een stimulans te geven tot het beter leeren kennen en bestudeeren van de watervogels.

Omtrent elken vogel worden vermeld de latijnsche en fransche, alsmede de nederlandsche, engelsche en duitsche benaming, de geografische verspreiding en op beknopte en overzichtelijke wijze de karakteristieke kenmerken, gedragingen en het verblijf, de broedgegevens en trek.

Het werk is versierd met 20 gekleurde platen, voorstellende 58 vogelsoorten, naar aquarellen van de deensche schilderes Ingeborg Frederiksen en 2 dito der koppen van zwanen en ganzen, de eerste van de hand van den graaf Rudolphe van der Stegen de Schrieck, de laatste eveneens van Ingeborg Frederiksen.

De gekleurde platen mogen, misschien een enkele uitgezonderd, als goed geslaagd worden beschouwd; bij eenige vogelsoorten komt ons de verhouding tusschen pooten en lichaam niet geheel juist voor.

Een avifauna van een bepaald land is meestal reeds niet meer „bij” op den dag harer publicatie. Het is daarom van belang deze na korteren of langeren tijd bijgewerkt te doen verschijnen. Ook in dit opzicht is het werk van Lippens van veel waarde, omdat het alle belangrijke vangsten en waarnemingen vermeldt, welke sinds het verschijnen van Ridder G. van Havre's standaardwerk „Les Oiseaux de la Faune Belge” (1928) betreffende de belgische watervogels bekend werden.

Ook de resultaten van het belgische ringonderzoek nemen een ruime plaats in. De schrijver zelf heeft hieraan practisch medegewerkt: niet minder dan ± 20000 vogels werden door hem gevangen en geringd, w.o. meer dan 5000 watervogels!

Het boek vermeldt eenige soorten watervogels, welke tot nu toe in Nederland nog niet werden waargenomen, nl. *Diomedea exulans exulans* L., *Charadrius vociferus* L. (dit onder voorbehoud: het bewijsstuk, dat blijkbaar niet deskundig werd onderzocht, is verbrand), *Tringa stagnatilis* (Bechst.), *Tringa macularia* L. en als twijfelachtig *Larus ichthyaetus* Pallas (geen bewijsstuk verzameld).

Ten aanzien van eenige plaatsen langs de belgisch-nederlandsche grens (bijv. Ossendrecht, het Zwin, Nieuwmoer enz.), alhoewel deels gelegen op nederlandsch gebied, neemt de schrijver aan, dat de daar gedane vogelwaarnemingen zijn geschied op belgisch gebied, omdat het in elk geval op zich onmogelijk is de plaats van waarneming tot op enkele meters nauwkeurig vast te stellen.

Het boek, nog op goed papier gedrukt, maakt een frisschen, goed verzorgden indruk en is zeker als een belangrijke aanwinst te beschouwen voor de ornithologische literatuur onzer zuidelijke burens, waarvan ook wij veel nut kunnen hebben.

(P. H e n s.)

R. Verheyen. De Eendvogels van België. 3e, bijgewerkte druk, 1943. 139 pag. fig. Uitgave van het Koninklijk Natuurhistorisch Museum van België, Brussel.

Het Kon. Natuurhist. Museum van België heeft het voornemen een ornithologische fauna van België uit te geven waarin behandeld zullen worden een systematische opsomming der in België voorkomende vogels met hun beschrijving, gedragingen dezer vogels ten opzichte hunner soortgenooten en soortvreemden en de voornaamste aanpassingsverschijnselen der behandelde vogels aan het natuurlijke levensmilieu. Als eerste deel dezer fauna verscheen de behandeling der eendvogels waarvan een derde bijgewerkte uitgave reeds het licht zag. Vooraf gaat een hoofdstuk over „Lichaamsbouw, zeden, gewoonten en aanpassingen” dat op alle behandelde soorten van toepassing is, daarna volgt een faunistisch deel, dat de soorten een voor een beschrijft. Opgenomen zijn de zwanen, ganzen, zaagbekken en eenden, waarbij voor iedere soort synonymie, beschrijving, geslachtsverschillen en gewicht en wat betreft het verspreidingsgebied de algemeene verbreiding, winterkwartieren en, in het kort, voorkomen in België worden aangegeven. Bij enkele soorten worden ook de algemeene levenswijze, voedsel, vijanden, voortplanting, nest, broedduur en jongen uitvoeriger beschreven zoodat in een beknopt geheel een goed overzicht der kennis en problemen over de Anatidae gegeven wordt.

Van denzelfden auteur verscheen reeds het tweede deel dezer serie, handelende over de spechten en koekoeken van België.

(J. G. van Marle).

W. Ph. J. Hellebrekers, Revision of the Penard Oölogical Collection from Surinam. (Zoölogische Mededeelingen, Dl XXIV, afl. 1—2, 1942).

Hellebrekers, die in 1941 en '42 de gelegenheid had om de eiercollecties van het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden te ordenen, heeft die gelegenheid benut om ook de verzameling eieren uit Suriname, welke in 1910 door de Gebrs. E. P. en A. P. Penard aan dat museum werd afgestaan, te beschrijven.

In het geheel worden 158 soorten behandeld. Een groot aantal eieren, dat door de Penards in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika en Brazilië werd verzameld, is buiten beschouwing gelaten.

Van de soorten, waarvan het aantal exemplaren niet te omvangrijk is, werden alle voorwerpen gemeten en gewogen, anders worden die waarden voor gemiddeld 50 stuks (!) vermeld.

Een zéér omvangrijke arbeid, waarmede Hellebrekers den dank verdiend heeft van ieder, die belang stelt in de avifauna van onze West-indische kolonie.

(Tsj. Gs. de Vries.)

Ernst Schüz, Bestandsregelnde Einflüsse in der Umwelt des Weissen Storchs (*C. ciconia*). Zoöl. Jahrbücher, Abt. f. Systematik, Oekologie und Geographie der Tiere, 75, 1942, p. 103—120.

In deze zeer lezenswaardige publicatie behandelt schr. onder een vijftal hoofden, onder uitsluiting van de biotoopwijzigingen van de broedplaats door invloed van den mens, de factoren die regelend werken op de stand der ooievaars, welke, zoals bekend, zeer pleegt te wisselen.

A. Tijdens het opgroeien der jongen is in de eerste plaats van belang de wijze van voeding, waardoor de nakomertjes (1 of 2), die overigens even volwaardig van aanleg zijn als de andere jongen, slechts dan groot komen als er voldoende voedsel ter beschikking is (zij vormen de reserve). Is dit niet het geval, dan komen zij om en worden of verslonden (zoals de zeer duidelijke foto van de bijgevoegde plaat aantoonst) of, als zij daarvoor reeds te groot zijn, uit het nest gegooit. Verder dreigt er, ook in overigens

wat de voedselrijkdom betreft niet slechte jaren, gevaar door parasiterende Trematoden, waarbij een waterslak en de groene kikker als tussengastheer fungeren. Dan is er de invloed van de als rustverstoorers optredende andere ooievaars, die vooral werkt als er nog eieren zijn of kleine jongen, alsmede de onverdraagzaamheid van oude ooievaars tegenover vreemde jongen (vastgelegd op de 2e foto van de plaat), die volgens schr. niets anders is als het aanstoot nemen van gezonde dieren aan zwakke of zieke soortgenooten; hierbij komt schr. ook te spreken over het meestal onjuist geïnterpreteerde ooievaarsgericht. Tenslotte dreigen allerlei gevaren door wolkbreuken, hagelslag, uit het nest vallende, zwermende bijen etc.

B. Wat het voedsel betreft vertoont de ooievaar zeer grote aanpassing, al naar wat tijdelijk of plaatselijk domineert (muizen, insecten, wolhandkrab etc.; foto van een slokdarm en maag met ruim 730 bladwesplarven). Behalve muizen schijnen warmbloedige dieren geen grote rol te spelen.

C. In verband met de invloed op de kwantiteit der prooidieren is de weersgesteldheid van indirecte invloed. In vochtig laagland (bijv. Oldenburg) is vooral voorjaarszon nodig, regen slechts in geringe hoeveelheid gewenst, terwijl onder meer continentale omstandigheden (bijv. in Hongarije) de regen juist zeer gunstig werkt. Door de grote verscheidenheid der prooidieren is deze indirecte afhankelijkheid echter gecompliceerd. Een en ander is met grafieken verduidelijkt.

D. De nawerking van een gunstig broedseizoen manifesteert zich voor het eerst na 3 jaar doordat dan een aantal vogels van dat gunstige broedjaar tot voortplanting komt. Zij komen later aan dan de oudere soortgenoten en het zijn in de eerste plaats deze vogels, die nieuwe nesten betrekken; zij blijven vaak kinderloos of hebben een kleiner kroost dan de oudere vogels. De stijging van de curve van alle broedparen samen is eerst in het volgende jaar te verwachten, maar het over meer jaren verdeelde begin van de broedrijpheid doet de toppen der curve van de nakomelingschap niet meer duidelijk uitkomen.

E. De invloed der storingen in het winterkwartier en tijdens de beide trek-tijden is moeilijk bepaalbaar. Schr. heeft de indruk, dat het de westelijke trekweg volgende contingent min of meer aan het uitsterven is, omdat de jaarlijkse achteruitgang door het in de romaansche landen doden der vogels niet door de nakomelingschap wordt gecompenseerd. De vogels van de oostelijke trekweg lopen volgens hem veel minder gevaar. De beweerde decimering door het eten van met arsenicumpraeparaten vergiftigde sprinkhanen is niet bewezen. De ooievaar schuwt de trek over de woestijnen niet, maar het is een waagstuk en het veroorzaakt veel slachtoffers. Hagelstormen in Zuid-Afrika kunnen eveneens katastrofaal werken. Trek over uitgestrekte watervlakten wordt vermeden; komen de vogels daar toch terecht, bijv. door sterke wind, dan kan ook dat veel slachtoffers eisen, tenzij er speciale uitkomst is, zoals bijv. door het neerstrijken op een schip bij Kaap Verde door ca 100 vogels in Februari 1935. In Februari 1937 was er in het Oosten van Zuid-Afrika zeer sterke regenval met als gevolg grote overstromingen; veel ooievaars werden toen daar en in het noordelijk aansluitende trekgebied ziek en stervend aangetroffen, vermoedelijk door een besmettelijke ziekte, wellicht veroorzaakt door Trematoden. De overigen kwamen zeer laat in Europa aan en van broeden was veelal geen sprake meer. In 1938 geschiedde iets dergelijks, maar over de oorzaak daarvan tast men in het duister. De gevolgen van dit alles zouden volgens schr. niet uitblijven, wat dan ook inmiddels reeds het geval is gebleken. (t. K.).